

Ovocný strom

Vybrané motivy z pohledu
dějepisného

Z každého stromu zahrady smíš jíst. Ze stromu poznání dobrého a zlého však nejez. V den, kdy bys z něho pojedl, propadneš smrti (Genesis 2, 16–17).

Velislavova bible (1325-1349)

Jablko, jabloň...v bibli

- *Žena viděla, že je to **strom s plody** dobrými k jídlu, lákavý pro oči, strom slibující vševědoucnost. Vzala tedy z jeho plodů a jedla, dala také svému muži, který byl s ní, a on též jedl. (Genesis 3, 6).*
- Že se jednalo o jablko, vychází z latinské jazykové slovní hříčky: zlo i jablko se latinsky řekne *malum*, slova se liší jen délkou slabik.

Adam a Eva

Tizian (1550)

Albrecht Dürer (1507)

Co vás napadá, když si představíte jablko?

Symbolika jablka

- **Jablko sváru:** Trojský princ Paris měl rozsoudit, která ze tří řeckých bohyň je nejkrásnější. Té měl podat zlaté jablko.
Co měla za následek nešťastná volba?
Které bohyně se soutěže zúčastnily?
- **Zakázané ovoce ze stromu poznání:** Jablka se objevují v mnoha náboženských tradicích, často jako mystické a zakázané ovoce, symbol prvotního hříchu.
- Symbol krásy, magických sil lásky (Divadlo Drak: Krysař), svěžesti, nesmrtelnosti, zdraví, panenské neporušenosti, hojnosti...
- **Ostrov jablek:** V legendě o králi Artušovi, je zmiňováno jméno mytického ostrova, *Avalon*. Název ostrova je pravděpodobně odvozen z keltského slova *abal* (jablko), kterými byl tento ostrov znám. V symbolice jablka se tak promítá jak keltská, tak i křesťanská symbolika; ta je ovlivněna řeckou mytologií.
- **Královské jablko:** Ve středověku se jablko stalo jedním ze čtyř symbolů královské moci (vedle žezla, koruny a meče). Bylo ozdobeno křížem a vládce ho vždy držel v levé ruce.

Královské jablko

- Spolu s žezlem insignií (odznakem) královské moci, symbol Kristovy vlády nad lidstvem.
- Vládce držel jablko v levé ruce, opticky i fyzicky níže, než žezlo v pravé ruce.
- Stříbrné pozlacené žezlo a zlaté jablko, které patřily k původnímu gotickému souboru korunovačních klenotů Karla IV., jsou dnes uloženy ve Vídni.
- Habsburský císař Ferdinand I. nechal v letech 1532-1534 zhotovit honosnější, dnes jsou součástí Českých korunovačních klenotů, nechal zhotovit

Královské jablko

Fotoarchiv Pražského hradu, Ateliér Paul

© Mgr. Veronika Rodriguezová, Ph.D.,
Katedra primární pedagogiky, PedF MU

- Na kruhu pod křížkem je nápis **DOMINE IN VIRTUTE TUA LETABITUR REX ET SUPER SALUTARE TUAM EXULTA** což znamená: *Hospodine, z tvé moci raduje se král a z pomoci tvé jása.* Na zadní části kříže je nápis **DEUS CELUS REGNAT ET REGES TERRE** (Bůh vládne nebesům a králové zemi).
- Na horní polokouli jsou scény z Pomazání Davida na krále a Zápas Davida s Goliášem
- Na dolní polokouli výjevy z knihy Genesis, znázorňující Adama klečícího před Stvořitelem, Uvedení Adama do ráje a Stvořitele varujícího Adama a Evu před stromem poznání.

Symbol jablka v současnosti

- Beatles (jablko v názvu nahrávací společnosti)
- Apple (znak počítačové firmy)
- New York (Big Apple)

???

- BERANOVÁ, M. *Jídlo a pití v pravěku a středověku*. Praha: Academia, 2005.
- FRAZER, J.G. *Zlatá ratolest*. Praha: Mladá fronta, 1994.
- GRAVES, R. *Řecké mýty*. Praha: Levné knihy KMa, 2004.
- HRUŠKOVÁ, M. *Kult stromů v zemích Koruny české*. Praha: Abonent ND, 2005.
- KUN, N.A. *Starořecké báje*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957.
- MERTLÍK, R. *Starověké báje a pověsti*. Praha: Svoboda, 1989.
- PETIŠKA, E. *Staré řecké báje a pověsti*. Praha: Albatros, 1976. 248 s.
- VARTANIAN, K. *Krása nesmírná*. Praha: Československý spisovatel, 1984.

Historie ovocnářství a sadařství

- Lidé znali jablka již v době kamenné (archeologové nedokáží dodnes určit, kde je jejich pravlast). Ovoce (konkrétně jabloň) provázejí lidstvo prokazatelně od 9. tisíciletí př.n.l.
- Ohryzky jablek byly objeveny ve starověkém městě Jerichu.
- O něco mladší je nález ze sumerského města Uru, kde královně měly posmrtný život zpříjemňovat *křížaly*.

České země

- Na Moravě máme z písemných pramenů doložené ovocné sady v 9. stol, které stávaly v blízkosti hradišť. Plané odrůdy jsou na našem území potvrzeny již dříve.
- V sadech, nebo u domů stávaly jabloně, hrušně, višně, meruňky, dříny a broskve.
- Máme časté nálezy makrozbytků pecek broskvoně, několika druhů slivoní, třešní, jabloní, hrušní, višní. Známe i doklady pěstování. (např. Mikulčice, Opravil, E., 1983).
- Jablka (a další ovoce) měl v oblibě např. Karel IV. a zasloužil se o jejich další šlechtění a vysazování nových jabloňových sadů.

Newtonovy jabloně

(Integrace dějepis – fyzika)

- V zahradě Woolsthorpského panství v anglickém hrabství Lincolnshire, venkovském sídle, kam se v roce 1665 uchýlil britský fyzik Isaac Newton před epidemií dýmějového moru pustošícího Londýn, stojí stará jabloně. Místní o ní tvrdí, že pochází z odnože stromu, jehož padající jablko přivedlo na podzim roku 1665 Newtona na myšlenku gravitace.
- Původní strom se zachoval zřejmě až do roku 1814, kdy ho vyvrátila silná bouře. Z jeho dřeva byly prý vyrobeny židle. V té době už z něj existovalo několik štěpů a dnes roste v zahradách fyzikálních ústavů po celém světě několik desítek jeho klonů.

Jablka v bájích, mýtech a pohádkách

(Integrace dějepis – český jazyk)

- **Homér – Ilias:** Afrodita, Héra a Athéna se dostaly do sporu o to, které patří zlaté jablko s lakonickým nápisem: "Té nejkrásnější." Jako sudího si zvolily Parida, syna trojského krále Priama. Ten za slib, že získá za manželku nejkrásnější ženu světa, Helenu, přiřkl titul bohyni Afroditě.
- **Zlatá jablka Hesperidek:** Herakles (lat. Herkules), jeden z nejoblíbenější z řeckých reků, musel splnit úkol a přinést zlatá jablka ze stromu v zahradě Hesperidek (dcer noci).

Vilém Tell

- V dobách, kdy žil Vilém Tell, bylo ještě Švýcarsko pod nadvládou rakouských Habsburků. Vládu nad oblastí držel arogantní správce Gessler, který občanům znepríjemňoval život absurdními příkazy. Jednou postavil uprostřed vsi tyč s kloboukem a nařídil, aby každý kolemjdoucí klobouk pozdravil jako jeho samotného. Lučištník Vilém Tell se nařízení vzepřel, klobouk nepozdravil a za to byl zatčen. Gessler Tellovi řekl, že pokud chce zachránit svůj život, musí sestřelit jablko z hlavy svého syna. Vilémovi se to podařilo, Gesslera však zajímalo, proč mu zbyl v toulci ještě jeden šíp. Tell se mu přiznal, že měl v toulci připravené dva šípy, tím druhým by probodl Gesslerovo srdce, kdyby svého syna zabil.

Gessler Tellova upřímnost rozčílila, a tak ho nechal zatknout a převést na místo, kde si bude před jeho šípy stoprocentně jistý. Během transportu po rozbouřeném jezeře se Tellovi podařilo uprchnout. Později Gessler našel a zastřelil ho svým posledním šípem.

Díky Vilému Tellovi se Švýcaři zbavili habsburského útlaku.

<http://www.studentpoint.cz/261-nazory-komentare/5955-znate-pribeh-vilema-tella/#.UTfhkze7Huw>

Jaké znáte pohádky s motivem jablka?

- Pohádka o Sněhurce.....
- Pohádka vychází ze starých evropských pověstí. Mýtus o zlé čarodějnici, Sněhurčině maceše, byl v evropském kontextu pravděpodobně poprvé zaznamenán v díle francouzského kronikáře Jeana Froissarta na počátku 15. století. Froissart píše o událostech ve Francii, kdy král Karel VI. propadl šílenství a prakticky nebyl schopen vládnout. Navíc v období svých záchvatů nepoznával svou ženu Isabelu Bavorskou a tvrdil, že miluje Valentinu Visconti, což byla žena Karlova bratra Ludvíka Orleánského. U poddaných byl král velmi oblíbený, a proto se snažili najít viníka královy duševní choroby. Proto se začalo vyprávět, že nápadně krásná Valentina Visconti je ve skutečnosti čarodějnice, která tráví malé děti jedovatými jablky a vlastní kouzelné zrcadlo

(NEJEDLÝ, Martin. *Středověký mýtus o Meluzíně a rodová pověst Lucemburků*. Dolní Břežany : Scriptorium, 2007).

Děkuji vám za pozornost.